ONDERNEMINGSKAMER VERNIETIGT DE VASTSTELLING EN GOEDKEURING VAN DE JAARREKENING 1974/75 VAN KONINKLIJKE SCHOLTEN - HONIG N.V.

door G. C. J. van Loon

Op 16 maart 1978 heeft de Ondernemingskamer (OK) vonnis gewezen in de zaak tegen Koninklijke Scholten - Honig N.V. (KSH), welke zaak was aangespannen door de Stichting Onderzoek Bedrijfs Informatie (SOBI) en haar oprichter en voorzitter, de heer P. T. Lakeman. Het vonnis luidt, dat de vaststelling en goedkeuring van de jaarrekening 1974/75 wordt vernietigd. De bestuurders van KSH wordt bevolen een nieuwe jaarrekening 1974/75 op te stellen, met inachtneming van een reeks door de OK gegeven aanwijzingen. Deze aanwijzingen zullen ook bij het opmaken van toekomstige jaarrekeningen in acht moeten worden genomen.

Zoals bekend mag worden verondersteld, is dit niet het eerste arrest van de OK met een dergelijke ingrijpende strekking. In betrekkelijk korte spanne tijds zijn inmiddels al enkele jaarrekeningen, voor wat de vaststelling en goedkeuring betreft, vernietigd. Het onderhavige arrest is evenwel temeer belangwekkend, omdat de algemene, richtinggevende betekenis, die aan een aantal elementen van het arrest is te hechten, verder reikt dan dat bij eerdere uitspraken het geval was.

Essentialia van de uitspraak

In deze bespreking wordt aandacht besteed aan de, in het arrest aan de orde gekomen, klachten van eisers en de uitspraken dienaangaande door de OK. Ik wil echter beginnen met de strekking te memoreren van de meest essentiële punten uit het arrest met een algemene betekenis.

- Volgens de wet kunnen alleen belanghebbenden dan wel de Procureur-generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam een rechtsvordering bij de OK instellen met betrekking tot een jaarrekening.
  Het begrip „belanghebbende" blijkt door de OK ruim te worden geïnterpreteerd.
- Indien vaste activa worden geherwaardeerd, dienen de daarmee verband houdende latente belastingverplichtingen in de jaarrekening te worden opgenomen.
- Ingeval van een stelselwijziging met betrekking tot de grondslagen van bepaling van vermogen en resultaat, dienen de redenen voor deze wijziging te worden vermeld. Deze redenen behoeven niet te liggen in de toepassing van een *beter* stelsel.
- Naast de vermelding van de invloed van een grondslagenwijziging op het vermogen en het resultaat, dient tevens de *totale* invloed van *alle* wijzigingen, indien van belang, te worden vermeld.
- Bedragen die eenmaal onder het eigen vermogen zijn terecht gekomen mogen niet, in een later stadium, ten gunste van de winst- en verliesrekening worden gebracht.

- Er wordt een duidelijke en ondubbelzinnige uiteenzetting verlangd van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling.
- Een jaarrekening opgesteld op basis van historische kostprijzen behoeft geen aanvullende gegevens te bevatten op basis van actuele waarden; Toepassing van historische kostprijzen wordt in het maatschappelijk verkeer als een aanvaardbaar stelsel beschouwd.
- De eis van stelselmatigheid, gesteld door de wet met betrekking tot de weergave van omvang en samenstelling van vermogen en resultaat, houdt niet in dat voor alle soorten van voorraden steeds exact dezelfde grondslag moet worden toegepast.

Wie zijn belanghebbenden?

Artikel 337, lid 1 van het Burgerlijk Wetboek Boek 2, voorheen opgenomen in de Wet op de jaarrekening van ondernemingen (WJO), bepaalt dat iedere belanghebbende, die van oordeel is dat de jaarrekening van een rechtspersoon niet beantwoordt aan hetgeen daaromtrent in deze Wet is bepaald, van die rechtspersoon in rechte kan vorderen haar jaarrekening in te richten overeenkomstig bij rechterlijk bevel te geven aanwijzingen. KSH stelt in haar verweer, dat de eisers niet als belanghebbenden zijn aan te merken, omdat zij niet enig eigen, *particulier belang* bij het instellen van de vordering hebben. Een particulier kan naar het oordeel van KSH geen vordering instellen omdat hij die in het *openbaar belang* acht; deze bevoegdheid is uitsluitend gegeven aan de Procureur-generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam. De heer Lakeman was ten tijde van het instellen van de vordering in het bezit van een aandeel KSH. SOBI was dat niet, maar was kennelijk voornemens een aandeel KSH te verwerven, aan welk voornemen kort daarna uitvoering is gegeven.

Naar het oordeel van de OK kunnen beide eisers uit hoofde van hun aandeelhouderschap als belanghebbenden in de zin van de WJO worden aangemerkt. De OK laat de tegenwerping van KSH, dat de eisers feitelijk pretenderen het openbaar belang te dienen zonder dat zij daartoe de bevoegdheid hebben, in het midden. Nu eisers als belanghebbenden zijn aangemerkt, acht de OK de beweegredenen om een aandeel te verwerven zonder betekenis.

De uitspraak houdt in, dat het rechtscollege het begrip „belanghebbende" ruim wenst te interpreteren; ook in eerdere uitspraken heeft de OK hiervan reeds blijk gegeven:

- Indien een eiser het *voornemen* heeft een aandeel te verwerven in de onderneming, die hij wil dagvaarden, aan welk voornemen kort daarna uitvoering wordt gegeven, blijkt dat voldoende te zijn om als belanghebbende te worden aangemerkt.
- In dit geval ligt het voor de hand om te veronderstellen dat eisers een aandeel verworven met het oogmerk om als belanghebbende te worden aangemerkt. Deze en eventuele andere oogmerken (het dienen van het openbaar belang) worden niet van betekenis geacht voor het onderhavige geschil.
- Uit een eerder arrest is al gebleken, dat ook anderen dan aandeelhouders of

toekomstige aandeelhouders als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt[1]).

Vervangingswaarde vaste activa

KSH vermeldt in de toelichting van de geconsolideerde jaarrekening, dat de vaste activa bij de Nederlandse en Duitse bedrijven worden gewaardeerd op benaderde vervangingswaarde, onder aftrek van de daarover berekende afschrijvingen op basis van de verwachte levensduur.

Eisers stellen dat de uiteenzetting van de grondslagen van waardering van de vaste activa niet duidelijk is, omdat niet is vermeld hoe de vervangingswaarde is benaderd.

De eisers vinden het gelijk hier aan hun zijde. De OK oordeelt, dat een (blote) vermelding van de toegepaste grondslagen niet voldoende is, doch dat een uiteenzetting daarvan dient te worden gegeven. Door slechts te vermelden dat de vervangingswaarde wordt benaderd blijft in het duister *hoe* die waarde is bepaald. De OK acht het ten behoeve van het inzicht dat de jaarrekening dient te verschaffen (art. 308 WJO) noodzakelijk dat ten aanzien van de vaste activa wordt toegelicht hoe deze waarde wordt bepaald, *aangezien voor deze activa de vervangingswaarde veelal niet aan duidelijk waarneembare marktprijzen kan worden ontleend.*

Artikel 311, lid 2 WJO schrijft voor: „De toelichting geeft een uiteenzetting omtrent deze grondslagen".

De OK geeft hier een duidelijke interpretatie aan dit artikel. Het is niet voldoende om de toegepaste grondslagen te noemen, want dan zou het toch nog mogelijk zijn dat „in het duister blijft hoe de waarde is bepaald".

De bepaling van de vervangingswaarde behoeft geen nadere toelichting, indien deze waarde aan duidelijk waarneembare marktprijzen kan worden ontleend, zoals dat doorgaans het geval is bij b.v. voorraden grondstoffen. Mijns inziens zullen vele ondernemingen in dit gedeelte van de uitspraak aanleiding kunnen vinden om de toelichting deel uitmakend van hun jaarrekening op dit punt nog eens zorgvuldig te bezien, temeer omdat de Beschouwingen naar aanleiding van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen in het kader van het zogenaamde Tripartiete overleg (Beschouwingen) hen op dit punt tot nog toe onvoldoende richting hebben gegeven.

Voorziening voor latente belastingverplichtingen

Het gedeelte van de voorziening voor latente belastingverplichtingen dat betrekking had op herwaarderingen van vaste activa is door KSH in het boekjaar 1974/75 aan de reserves (rubriek Vermogensverschillen door herwaardering) toegevoegd. KSH oordeelt het niet langer nodig om een belastinglatentie, verband houdende met herwaardering van vaste activa, onder de passiva op te voeren. Ter onderbouwing van dit standpunt voert zij het volgende argument aan:

„In een going concern als KSH, waarin afstoting van de vaste activa niet in de bedoeling ligt, is het opvoeren van een belastinglatentie bij herwaardering van de vaste activa niet noodzakelijk en wordt door de WJO dan ook niet geëist. Het betalen van belasting komt eerst aan de orde indien de vaste activa wor-

[1]) Arrest d.d. 14 april 1977 in de zaak tegen Homburg B.V., waarbij de Voedingsbond N.V.V. als belanghebbende werd erkend.

den afgestoten. Alsdan dienen de vaste activa echter op liquidatie-basis te worden gewaardeerd en vervalt de herwaarderingsreserve door de lagere waardering op liquidatie-basis. Het is dan ook niet te verwachten dat over de herwaarderingsreserve belasting verschuldigd zal worden. Het opvoeren van een belasting-latentie kan daarom achterwege blijven."

Het standpunt van KSH wordt door de OK afgedaan met de droge constatering, dat „gesteld noch gebleken is dat een stelsel, waarin met de daarmede verband houdende latente belastingverplichtingen geen rekening wordt gehouden, in de praktijk toepassing van betekenis heeft gevonden". De toevoeging van het betreffende gedeelte van de voorziening voor latente belastingverplichtingen aan de reserves heeft naar het oordeel van de OK dan ook ten onrechte plaats gehad. Terloops wordt door de OK nog geconstateerd, dat voor de onderhavige, niet aanvaardbare, wijziging van het vervangingswaardestelsel in de jaarrekening geen redenen zijn vermeld.

De OK verwerpt het door KSH in 1974/75 voor het eerst toegepaste stelsel op grond van artikel 311, lid 1 WJO waarin gesteld wordt dat „de grondslagen waarop de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat berusten, voldoen aan normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd". De vraag dringt zich op of het oordeel van de OK andersluidend geweest zou zijn, indien KSH ter verdediging gevallen zou hebben aangedragen van andere ondernemingen, die in soortgelijke omstandigheden evenmin met een belastinglatentie hebben rekening gehouden? Het is niet ondenkbaar dat zodoende aannemelijk gemaakt had kunnen worden, dat een dergelijk stelsel in de praktijk toepassing (van betekenis?) heeft gevonden.

De eisers wilden met hun vordering kennelijk de OK eveneens een algemene uitspraak ontlokken met betrekking tot het al dan niet toelaatbaar zijn van waardering van de belastinglatentie tegen contante waarde. Zij vorderden het „opnemen van een belastinglatentie herwaardering vaste activa ten laste van de betreffende reserves en vermelding van de waarderingsgrondslag en indien de contante waarde toelaatbaar geacht mocht worden, het nominale bedrag in de toelichting vermelden". In hun pleidooi stellen zij nog: „voor vermelding naar de contante waarde is geen reden, omdat ook de overige voorzieningen en vergelijkbare passiva nominaal worden gewaardeerd". De OK laat deze stelling van eisers helaas buiten beschouwing „aangezien deze laatste wijze van berekening door KSH niet is toegepast".[2])

Voorraden

Toelichting op de voorraden

In de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 1974/75 van KSH komt ondermeer het volgende voor:

„De voorraden grondstoffen, emballage en technische materialen worden gewaardeerd tegen de laatst bekende inkoopprijs.

De voorraden gereed produkt worden gewaardeerd tegen de kostprijs geldende in het verstreken boekjaar, verminderd met het hierin begrepen bedrag

[2]) In dit verband wordt opgemerkt, dat in het laatst verschenen voorontwerp van de Beschouwingen gesteld wordt, dat waardering van belastinglatenties op nominale waarde dient te geschieden. In het kort daarvoor verschenen voorontwerp werd op dit punt nog geen definitief standpunt ingenomen.

voor afschrijvingen. Op deze waarderingen zijn noodzakelijk geachte voorzieningen in mindering gebracht."

Eisers zijn van mening dat de door KSH toegepaste grondslagen waarop de waardering van de voorraden en de bepaling van het resultaat berusten, niet duidelijk in de jaarrekening zijn uiteengezet.

De OK volgt de bezwaren van de eisers en komt tot de volgende uitspraken.

- De toelichting op de voorraadwaardering grondstoffen, emballage en technische materialen is verwarringwekkend, waar gesproken wordt in de jaarrekening van waardering tegen laatst *bekende* inkoopprijs, terwijl bedoeld wordt laatst *betaalde* inkoopprijs (op basis van het zogenaamde fifo-stelsel).
- De toelichting op de waardering gereed produkt wordt onvoldoende geacht. In het geval dat niet wordt gewaardeerd op integrale kostprijs, dient te worden aangegeven welke kostencategorieën buiten beschouwing zijn gebleven. Een beknopte vermelding van de voor de in de kostprijs opgenomen kostencategorieën gehanteerde waarderingsgrondslag acht de OK nodig vanwege het gewenste inzicht dat de jaarrekening dient te geven, *alsmede ter waarborging van de stelselmatige toepassing van de gekozen grondslagen.*

  Dit laatst gehanteerde argument van de OK roept vragen op. Een meer gedetailleerde uiteenzetting van de waarderingsgrondslagen waarborgt op zichzelf niet de stelselmatige toepassing daarvan. De OK heeft kennelijk het oog op eventuele niet zichtbaar gemaakte bijstellingen op onderdelen binnen een globaal omschreven waarderingsgrondslag. Maar nu van tweeën een:
  een aanpassing binnen het gehanteerde waarderingskader is materieel en moet derhalve, op grond van de bepalingen van de WJO vermeld en toegelicht worden,
  òf
  de aanpassing is dat niet en vermelding kan achterwege blijven. Het meer of minder gedetailleerd omschrijven van de grondslag doet voor wat dit aspekt betreft niet terzake.
- De mededeling door KSH in de toelichting dat op de waardering in mindering is gebracht het in de kostprijs begrepen bedrag voor afschrijvingen wordt niet voldoende duidelijk bevonden, aangezien niet is vermeld waarop deze afschrijvingen betrekking hebben.
- Niet duidelijk werd geoordeeld op welke categorieën van voorraden de voorzieningen, in mindering gebracht op de voorraadwaardering, betrekking hebben. Uit het verhoor van de accountants is voorts gebleken, dat de voorzieningen betrekking hebben op het waardeverschil dat voor sommige voorraden bestaat tussen de waardering op marktwaarde en die op historische kostprijs. De OK merkt hierbij op dat het gebruik van het woord voorziening in een jaarrekening in een andere zin dan de wet daaraan hecht, vermeden dient te worden.

Samenvattend kan gesteld worden dat de OK oordeelt, dat de waarderingsgrondslagen onvoldoende *uiteengezet* zijn.

Stelselwijzigingen

KSH heeft in twee achtereenvolgende boekjaren een stelselwijziging toegepast waar het de voorraden betreft.

- In 1973/74 is het ijzeren voorraadstelsel verlaten, dat tot dat jaar voor een deel van de grondstoffenvoorraad werd toegepast.

– In 1974/75 heeft KSH het stelsel verlaten, waarbij het eventueel positieve prijsverschil tussen de voorraadwaardering aan het einde van het verslagjaar en die van een jaar tevoren werd toegevoegd aan een prijsverschillenreserve. Een dergelijk stelsel wordt door de OK als een „in zijn uitvoering vereenvoudigd vervangingswaarde-stelsel" gekenschetst. Niet geheel duidelijk is of deze waarderingsregel betrekking heeft gehad op de *gehele voorraad* of uitsluitend op de *grondstoffenvoorraad.* Noch de jaarrekening 1974/75, noch de eisers in hun klacht, de gedaagde in haar verweer, de OK in haar overwegingen en aanwijzingen, geven hieromtrent opheldering.

Eisers beschouwen beide stelselwijzigingen als „één grote systeemwijziging" en vechten dan ook in de onderhavige procedure, gericht op de jaarrekening 1974/75, tevens de stelselwijziging uit 1973/74 aan! Hun bezwaren kunnen als volgt worden samengevat. De door KSH toegepaste grondslagen van voorraadwaardering, grondstoffenverbruik en resultaatbepaling zijn ten onrechte gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren, terwijl de thans toegepaste grondslagen maatschappelijk niet aanvaardbaar zijn. Ten aanzien van dit laatste stellen zij uitdagend: *„Een systeem van winstbepaling dat prijsstijgingen van grondstof als winst bestempelt, deugt niet en is maatschappelijk onaanvaardbaar."*

De OK is van oordeel dat beide door KSH verlaten waarderingsstelsels, zowel als het in het onderhavige boekjaar 1974/75 ingevoerde stelsel van voorraadwaardering waarbij de voorraden zonder meer worden gewaardeerd tegen historische kostprijs of marktwaarde indien deze lager is, op zichzelf in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. Bij juiste toepassing en toelichting van elk van deze stelsels geeft de jaarrekening in het algemeen het door de WJO vereiste inzicht. De OK verwerpt derhalve de stelling, dat in de toelichting op de jaarrekening het resultaat moet worden vermeld op basis van de vervangingswaarde van het grondstoffenverbruik. De overweging hierbij is, dat niet gebleken is dat bij een juiste toepassing en toelichting van het gehanteerde stelsel op basis van historische kostprijzen, de jaarrekening niet het door de wet vereiste inzicht zou geven.

Voor wat betreft de vraag of de stelselwijzigingen al dan niet terecht zijn doorgevoerd, stelt de OK in haar overwegingen dat daarvoor *gegronde redenen* aanwezig dienen te zijn en dat deze redenen in de jaarrekening dienen te worden vermeld. Of er inderdaad naar het oordeel van de OK gegronde redenen voor stelselwijziging aanwezig waren, wordt niet aangegeven. In de door de OK gegeven aanwijzingen, die KSH in acht moet nemen bij het opstellen van een nieuwe jaarrekening 1974/75, komt dit aspekt ook niet meer aan de orde; KSH dient de redenen die tot stelselwijziging hebben geleid alleen maar te vermelden.

Hoofdstuk Ib2 van het voorontwerp van de Beschouwingen vermeldt ondermeer het volgende terzake van stelselwijzigingen:

„De memorie van Toelichting bij artikel 3 (inmiddels: art. 309) WJO zegt met betrekking tot de eis van stelselmatigheid „dat van de onderneming het betrachten van een zekere continuïteit mag worden verlangd wanneer zij haar keuze heeft bepaald". Het wordt dan ook algemeen als juist ervaren dat eenmaal gekozen stelsels voor de bepaling of presentatie van activa, passiva, baten en lasten van dezelfde aard niet dan op *goede gronden* worden gewijzigd.

Van de opvatting dat een onderneming een bij het opstellen van de jaarrekening gekozen stelsel niet behoort te veranderen (dat de jaarrekening „stelselmatig" behoort te zijn opgesteld) mag slechts worden afgeweken indien het gaan gebruiken van een alternatief stelsel duidelijk de voorkeur verdient boven het steeds gehanteerde. Dit is het geval als een *beter inzicht* wordt gegeven in het vermogen en het resultaat."

Opmerkelijk is, dat aan de door de OK gebruikte term „gegronde redenen" kennelijk een minder stringente betekenis moet worden toegekend, dan aan de „goede gronden" uit de Beschouwingen. De goede gronden, die aanwezig dienen te zijn voor een stelselwijziging, worden in de Beschouwingen gekoppeld aan een beter inzicht in het vermogen en het resultaat dat met het gewijzigde stelsel wordt bewerkstelligd. De OK gaat aan dit aspekt voorbij in haar uitspraak; ik kan mij althans niet voorstellen dat de OK van oordeel zou zijn, dat het gewijzigde stelsel van voorraadwaardering bij KSH, dat gebaseerd is op historische kostprijs, een beter inzicht verschaft in het vermogen en het resultaat, dan het in 1974/75 verlaten stelsel, dat gebaseerd was op vervangingswaarde.

In de overwegingen en aanwijzingen van de OK met betrekking tot het onderwerp stelselwijzigingen komen nog enkele opmerkelijke aspekten voor.

De OK gaat ervan uit dat gegronde redenen aanwezig geweest kunnen zijn voor de in het voorafgaande jaar *1973/74* toegepaste stelselwijziging. De redenen, die tot deze stelselwijziging hebben geleid zijn in de jaarrekening 1973/74 kennelijk niet gegeven. De OK verplicht KSH nu om alsnog die redenen in de jaarrekening te vermelden. Aangezien de OK uitsluitend een oordeel uitspreekt omtrent de jaarrekening *1974/75* van KSH kan niet anders dan deze jaarrekening worden bedoeld. Hierin dienen dus de redenen te worden vermeld betreffende een stelselwijziging, welke een jaar eerder heeft plaatsgehad. Is hier sprake van een vergissing van de kant van de OK, of volgt het rechtscollege de overwegingen van eisers wanneer zij stellen dat „in feite dan ook sprake is van één grote systeemwijziging, die uitsluitend om optische redenen over twee boekjaren is gesplitst?"

Vervolgens stelt de OK, dat in de jaarrekening niet mag worden volstaan met de invloed van iedere stelselwijziging, indien deze op zichzelf van wezenlijk belang is, op het vermogen en het resultaat afzonderlijk te vermelden. Tevens dient de *totale invloed van alle wijzigingen,* indien zij tezamen van wezenlijk belang zijn, te worden vermeld. Mijns inziens gaat deze uitspraak verder, dan hetgeen de wetgever hieromtrent voorschrijft.

Artikel 311, lid 3 WJO bepaalt:

„Een wijziging in de grondslagen wordt, indien zij van wezenlijk belang is, uitdrukkelijk vermeld onder mededeling van haar invloed op het vermogen en het resultaat."

Nu de OK evenwel verlangt om deze „totaalinvloed" van alle wijzigingen aan te geven, omvat die totaalinvloed ook de invloed van de eerdergenoemde stelselwijziging uit 1973/74 met betrekking tot de voorraden. Echter, niet duidelijk wordt gemaakt *welke* invloed wordt bedoeld. Is dit de invloed op vermogen en resultaat:

- in 1973/74, het jaar van wijziging;
- in 1974/75, het onderhavige jaar;

– over de periode van beide jaren tezamen?

Als gevolg van de in 1974/75 toegepaste wijziging van het stelsel van voorraad waardering heeft KSH een aanzienlijk bedrag uit de in het verleden gevormde prijsverschillenreserve ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht. De OK acht deze handelwijze niet juist. Letterlijk stelt zij:

„Dit laatste is niet juist, aangezien het voor het inzicht dat de jaarrekening dient te geven niet aanvaardbaar is, dat het vroeger reeds onder het eigen vermogen verantwoorde bedrag van *f* 15,9 miljoen thans als winst wordt verantwoord."

Deze uitspraak kan een verstrekkende, algemene betekenis hebben. Ze wordt gedaan met betrekking tot de vrijgevallen prijsverschillenreserve, maar de formulering van de uitspraak is in algemene zin gesteld.

Hoewel de OK zich hieromtrent niet heeft uitgelaten, mag verwacht worden, dat bijvoorbeeld een onttrekking aan de reserves ten gunste van het resultaat, teneinde daaruit gemaakte reorganisatiekosten te bestrijden (een nogal eens voorkomende handelwijze!), evenmin genade zal vinden.

Consequente toepassing van waarderingsgrondslag

De voorraad grondstoffen wordt gewaardeerd tegen laatst betaalde inkoopprijzen op basis van het zogenaamde fifo-stelsel of tegen marktwaarde indien deze lager is. De in de gerede produkten verwerkte grondstoffen worden tegen gemiddelde uitgaafprijs gewaardeerd.

De eisers achten het onterecht, dat aan de gekozen waarderingsgrondslag van de historische kostprijs zodoende een toepassing wordt gegeven, welke niet geheel gelijk is voor de voorraad grondstoffen en voor de in de gerede produkten verwerkte grondstoffen.

De OK wijst het bezwaar van de eisers af:

– vanwege het verschillend karakter van grondstoffen en gerede produkten;
– omdat de verschillen in toepassing niet sterk afwijkend zijn en de eis van stelselmatigheid niet zover gaat, dat steeds exact dezelfde grondslag moet worden toegepast, vooral als dit omvangrijke herberekeningen voor de onderneming tot gevolg zou hebben.

Opmerkelijk is, dat de OK hier een duidelijk *praktisch* gerichte overweging in de uitspraak betrekt.

Vennootschapsbelasting

Ingevolge artikel 335, lid 1 WJO dient in de jaarrekening te worden vermeld „het geschatte bedrag voor belastingen met betrekking tot de winst". Het bezwaar van de eisers komt er op neer, dat de winst door KSH op onjuiste wijze is bepaald, omdat niet voldoende met „carry-back" rekening zou zijn gehouden. De uitspraak van de OK schiet enigszins langs de klacht heen, als gesteld wordt: „Hoewel met een vordering op de fiscus uit hoofde van carry-back bij de bepaling van het resultaat rekening moet worden gehouden, behoort het daarmede gemoeide bedrag niet tot „het geschatte bedrag van belastingen met betrekking tot de winst" en dient dit derhalve afzonderlijk, hetzij in de winst- en verliesrekening, hetzij in de toelichting te worden vermeld." De aanwijzing van de OK luidt: „In de jaarrekening dient het bedrag van de carry-back afzonderlijk te worden vermeld."

Het voorontwerp van de Beschouwingen vermeldt ondermeer het volgende met betrekking tot de belasting naar de winst in de winst- en verliesrekening: „Wanneer de verhouding tussen het bedrag van de belasting naar de winst en het resultaat vóór belasting in belangrijke mate afwijkt van het voor de onderneming usantiële belastingtarief, dient de oorzaak van deze afwijking in de toelichting te worden aangegeven." Als mogelijke oorzaak voor een dergelijke afwijking wordt ondermeer genoemd:
„het incasseren van een niet geactiveerde claim uit hoofd van verliescompensatie enz.".

Ik ben geneigd te veronderstellen, dat de OK met haar uitspraak het effekt voor ogen heeft gestaan dat ook in het voorontwerp van de Beschouwingen wordt bepleit, hoewel met „het afzonderlijk vermelden van het bedrag van de carry-back" niet in alle gevallen dit effekt wordt bereikt. Integendeel, het rekening houden met „carry-back" heeft vaak tot gevolg dat de juiste verhouding tussen resultaat en belasting naar de winst ontstaat.

Minderheidsdeelnemingen

Uit de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening blijkt dat KSH de niet geconsolideerde (minderheids) deelnemingen waardeert tegen de verkrijgingswaarde.

De OK bepaalt, conform de klacht van eisers, dat KSH niet voldaan heeft aan de verplichting van artikel 318, leden 1 en 2 WJO om zo getrouw mogelijke inlichtingen te verstrekken omtrent de waarde van minderheidsdeelnemingen alsmede omtrent de wijziging van deze waarde tijdens het afgelopen boekjaar. Het bedrag van de wijzigingen, dat voortvloeit uit de resultaten van de deelnemingen dient afzonderlijk te worden vermeld. In de aanwijzingen wordt KSH door de OK verplicht, ten aanzien van de minderheidsdeelnemingen de *intrinsieke waarde* van deze deelnemingen en de wijziging daarvan in de toelichting te vermelden.

Opmerkelijk is, dat de OK er als vanzelfsprekend van uitgaat dat de wettelijke verplichting om omtrent de waarde van deelnemingen zo getrouw mogelijk inlichtingen te verstrekken, betekent, dat de intrinsieke waarde van deze deelnemingen wordt vermeld. Er zijn omstandigheden denkbaar dat met sommige andere waarde-indicaties even goed en in enkele gevallen zelfs beter aan de betreffende wettelijke verplichting zou kunnen worden voldaan.

Zekerheid voor schulden

Eisers stellen dat niet is aangegeven voor welke lopende schulden zekerheid is gesteld en in welke vorm, terwijl evenmin is aangegeven ten aanzien van welke schulden gedaagde zich heeft verbonden haar goederen niet te bezwaren.

Ter zitting is door gedaagde medegedeeld, dat KSH in bepaalde gevallen wel zogenaamde positieve-hypotheekverklaringen heeft gegeven.

De OK is van oordeel, dat verbintenissen, aangegaan door het geven van deze positieve-hypotheekverklaringen, in de jaarrekening moeten worden vermeld en toegelicht in verband met het inzicht dat een jaarrekening, in het bijzonder omtrent de solvabiliteit van een onderneming, dient te geven. De OK geeft niet aan wat zij onder positieve-hypotheekverklaringen precies verstaat.

Deposito's

KSH geeft de wat kryptische omschrijving „deposito's" aan een relatief belangrijke verplichting.

De omschrijving van de post dient naar het oordeel van de OK te worden verbeterd.

In cassatie

Inmiddels is KSH tegen het arrest van de OK in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. Als algemene grieven tegen het arrest van de OK worden naar voren gebracht, dat de accountant niet volledig is gehoord en dat de OK verder is gegaan met haar aanwijzingen ten aanzien van de jaarrekening dan SOBI had geëist.

Artikel 339 WJO zegt, dat de OK niet beslist dan nadat zij de deskundige die met het onderzoek van de jaarrekening is belast, heeft gehoord. De accountant van KSH zou niet op alle punten zijn gehoord.

Artikel 229 WJO bepaalt, dat de dagvaarding in een procedure moet vermelden in welk opzicht de jaarrekening herziening behoeft.

Naar het oordeel van KSH valt hieruit af te leiden, dat de OK in haar arrest niet verder kan gaan dan de punten van de inleidende dagvaarding.

De aanwijzingen van de OK met betrekking tot de jaarrekening van KSH worden voorts nog op een aantal specifieke punten bestreden.

Op het moment van schrijven van deze bespreking heeft de Hoge Raad nog geen uitspraak gedaan.

De te volgen procedure is overigens niet geheel duidelijk. In normale gevallen kan de Hoge Raad een vonnis vernietigen of terugverwijzen naar een andere rechtbank of gerechtshof, maar in Nederland is slechts één OK, die in Amsterdam.

Tenslotte: de positie van de accountant

Gezien de onrust, die recente uitspraken van de OK toch enigszins hebben teweeggebracht binnen accountantskringen, is het misschien goed nog eens te wijzen op het feit, dat de uitspraken van de OK zich richten op de *jaarrekening* van ondernemingen en bijgevolg in eerste instantie de leiding van die ondernemingen regarderen.

Met de, eventueel ingrijpende, uitspraken door de OK staat nog niet vast dat de certificerende accountant is tekort geschoten. De procedures bij de OK zijn hiervoor niet bedoeld; om vast te stellen of een accountant wellicht een vaktechnische misslag heeft begaan staan andere wegen open. In dit verband is het besluit van het N.I.V.R.A.-bestuur van belang, waarbij door dit bestuur de Raad van Tucht steeds zal worden ingeschakeld teneinde de vraag te beantwoorden of de accountant terecht een goedkeurende verklaring heeft afgegeven bij de jaarrekening in de gevallen dat de OK beveelt tot het opnieuw opstellen van een jaarrekening.